

REDAREA DEMNITĂȚII UMANE PRIN RELAȚII DE CALITATE

Lect. univ. dr. Timotei RUSU

*Institutul Teologic Baptist București
timoteicorinar@gmail.com*

Abstract: Restoring human dignity through quality relationships

Human dignity is expressed and demonstrated by relationships. Poor relationships weakens the dignity, but it can be regain through high quality relationships. What makes relationships to be high quality? This article offer the answer from the Bible, specially looking at the way the faith in Jesus Christ repair the relationships and regain the human dignity. The case study is found in Paul's epistle to Philemon and it demonstrates how the relationships with God, with each other and with community, offered human dignity to a first century slave, named Onesimus

Keywords: Dignity, God, Relationships, Community, Reconciliation

Introducere

În ultima perioadă subiectul demnității umane ocupă tot mai mult spațiu în mediul academic și nu numai. Acest lucru este normal, din moment ce demnitatea umană este nu doar un drept, ca alte drepturi, ci este teamea iul celorlalte drepturi fundamentale, după cum spune Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene: „Demnitatea persoanei nu constituie numai un drept fundamental în sine, ci reprezintă însuși temeiul drepturilor fundamentale (s.a.). Declarația universală a drepturilor omului din 1948 a inclus demnitatea umană în preambulul său: «... întrucât recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, al dreptății și al păcii în lume.»”¹

1 Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Art.1 Demnitatea Umană, <https://fra.europa.eu/ro/charterpedia/article/1-demnitatea-umana> (accesat 05.06.2019)

Aceeași greutate o conferă demnității umane și prof. Andrei Marga atunci când afirmă: „...drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului, care formează, logic, nucleul oricărei constituții moderne, ar trebui așezate pe *soclul demnității umane* (s.a.), care rămâne, în condiții normale, mai mult decât o eventuală normă de drept, anume, un principiu constituțional, dacă vrem ca în însăși practicarea drepturilor și libertăților să așezăm o exigență etică, care să prevină înjosirea, umilirea și violența instituționalizată.”²

Data fiind importanța subiectului, responsabilitatea tratării lui crește semnificativ. De corecta abordare a lui depinde modul în care generația mileniului al treilea va experimenta demnitatea umană.

Subiectul demnității umane poate avea, în principal, două abordări. Prima este una laică, umanistă, seculară, în care omul este privit separat de orice idee religioasă. Conform acestei abordări, „demnitatea se poate referi la un alt om și la propriul Eu – adică, eu sunt demn pentru că sunt om, și referă și la alți oameni.”³ Demnitatea umană, deci, derivă din ființa umană și nu are nimic de-a face cu o posibilă implicare a divinității. În acest mod, relativitatea abordării acestui subiect este la fel de mare ca diversitatea oamenilor.

A doua abordare este una religioasă. Adrian Măgdici leagă demnitatea umană de spiritualitate astfel: „Sunt convins că, dacă dorim într-adevăr să înțelegem vreodată semnificația conceptului de „demnitate”, condiția *sine qua non* este aceea de a ne întoarce, poate cu o atitudine mentală nouă, spre această latură misterioasă și nemăsurabilă a ființei noastre, care este sufletul personal nemuritor (cf. dr. Eben Alexander, *Proof of Heaven*). Fără „o proprie existență spirituală” destinul nostru ar fi mai tragic decât acela al animalelor, iar viața noastră ar avea doar un preț, poate puțin mai înalt decât acela al celorlalte entități pământești, însă nu demnitate.”⁴

Dar spiritualitatea sau religia este o umbrelă mult prea mare pentru a ne fi un ghid obiectiv. Unde căutăm informația spirituală? În religiile

2 Andrei Marga, „Demnitatea Umană Ca Principiu” *cotidianul.ro*, 16 august 2013, <https://www.cotidianul.ro/demnitatea-umana-ca-principiu/>. (Accesat 06.06.2019)

3 <https://www.scribd.com/doc/81152229/Demnitatea-uman%C4%83-%C5%9Fi-na%C5%A3ional%C4%83#> (accesat 05.06.2019).

4 Adrian Măgdici, „Misterul demnității noastre”, *Cultura Vieții*, 27 ianuarie 2013, <http://www.culturavietii.ro/2013/01/27/misterul-demnitatii-noastre/> (accesat 06.06.2019).

orientale, în hinduism, budism, confucianism? În acest articol, căutăm răspunsuri în religia revelată, abordarea fiind una creștină, biblică. Scriptura cuprinde multe învățături și exemple demne de remarcat. Cu toate acestea, voi restrânge studiul doar la învățătura oferită nouă prin Apostolul Pavel.⁵

Despre succesul apostolului Pavel, Richard Rohr scria: „Noi credem că motivul pentru care acest om s-a bucurat de un succes imens într-o perioadă atât de scurtă de timp, este că a redat demnitatea umană unei societăți care în marea majoritate a pierdut-o. Un dumnezeu în plus ar fi însemnat puțin în Grecia și Asia Mică, dar când Pavel le-a spus unei populații rușinate că sunt Temple ale Divinității, inima lor a ars de dorință și speranță!” Rohr continuă spunând că „unul dintre motivele pentru care învățătura lui Pavel a avut o asemenea influență în Asia Mică a fost faptul că el a restaurat demnitatea umană într-o perioadă în care patru din cinci bărbați erau sclavi, femeile erau considerate proprietatea bărbaților, prostituția era un mod de închinare în temple iar oprimarea și nedreptatea celor săraci era o normă universală.”⁶

Aceste idei revoluționare sunt presărate în toate scrierile Apostolului Pavel. Dat fiind spațiul limitat al acestei lucrări, dintre toate scrierile apostolului Pavel, aleg să privim la învățătura despre demnitatea umană din Epistola lui Pavel către Filimon, cea mai scurtă epistolă din Noul Testament. Este una dintre cele mai profunde și emoționale epistole. Acțiunea este una care, luată în contextul societății sclavagiste din Imperiul Roman al secolului I, este cu totul surprinzătoare.

Onisim, era un sclav care, păgubind pe stăpânul lui, Filimon, fugise la Roma. Acolo, se întâlnește cu apostolul Pavel, care îl introduce în frumusețea și puterea transformatoare a credinței creștine. Drept rezultat Onisim se convertește și începe o relație personală cu Dumnezeu, care L-a trimis pe Domnul Isus să moară tocmai pentru păcătoși ca Onisim. Această schimbare în relația cu Dumnezeu produce și o schimbare în relațiile cu semenii. Oare ce îi va spune Pavel lui Onisim? Surprinzător, apostolul Pavel îi scrie o scrisoare lui Filimon, stăpânul lui Onisim,

5 Un studiu oarecum similar care pune accent to pe învățătura apostolului Pavel este cel al lui Teodor-Ioan Colda, „Ce argumentează mai bine în favoarea drepturilor omului: etica postmodernă sau etica creștină? Un răspuns bazat pe Epistola Apostolului Pavel către Romani 1.18-32” în dr. Ioan-Gheorghe Rotaru, dr. Nelu Burcea, lect. univ. dr. Samuel Bălc (coordonatori), *Libertate și Credință între actualitate și necesitate*, Editura Universitară, București, 2012, pp. 99-115.

6 Richard Rohr, *Human Dignity is Inherent & Universal*. <http://wmpaulyoung.com/inherent-dignity> (accesat 08.05.2019).

care era creștin, și îi cere acestuia să îl primească, dar nu oricum, ci ca pe un membru la familie. Era ceva cu totul de neconceput pentru societatea de atunci. Putem fi și noi „mulțumitori lui Dumnezeu pentru darul acestei epistole pentru că demnitatea fiecărei persoane este atât de puternic ilustrată în istorisirea lui Filimon și Onisim – istorisirea dragostei iertătoare.”⁷

Vom descoperi în continuare modul în care demnitatea umană este determinată de relația personală cu Dumnezeu, de relațiile personale și de relațiile în comunitate.

Demnitate prin relația cu Dumnezeu

Demnitatea umană este dată de relația omului cu Dumnezeu. De fapt, demnitatea umană este derivată din această relație. La creație Dumnezeu a plănuț să facă om după Chipul și asemănarea Lui. Este acel *Imago Dei*, care situează ființa umană deasupra tuturor celorlalte creaturi ale lui Dumnezeu. Teologul R. C. Sproul prezintă acest adevăr astfel:

Demnitatea, prin definiția biblică, este corelată cu conceptul biblic de slavă. Slava lui Dumnezeu, vrednicia Lui, importanța Lui, semnificația Lui, este ceea ce folosește Biblia pentru a descrie ca izvorul oricărei demnități. Numai Dumnezeu are valoare eternă intrinsecă (care este în și din El însuși). Eu sunt creatură – eu sunt din țărână. Țărâna nu este prea semnificativă, dar am devenit semnificativ atunci când Dumnezeu a modelat țărâna într-o ființă umană și a suflat suflare de viață și a spus „această creatură este făcută în asemănarea Mea.” Dumnezeu atribuie semnificație eternă creaturilor temporare. Eu nu am nimic care să îl facă pe Dumnezeu să mă trateze ca având valoare eternă. Eu am valoare eternă pentru că așa mi-a oferit Dumnezeu!⁸

De asemenea, Ieremia Rusu consideră că: „Demnitatea omului rezultă din creație și din rolul pe care îl are omul pe pământ, de a exercita stăpânirea și de a reflecta chipul lui Dumnezeu în caracterul și lucrarea lui pe pământ.”⁹ Însă nu doar la creație Dumnezeu S-a implicat personal, ci și

7 <https://www.bible.com/bible/1849/PHM.INTRO1.TPT> (accesat 05.06.2019).

8 <https://www.ligonier.org/learn/qas/what-biblical-basis-human-dignity>.

9 Ieremia Rusu, „Echitatea în relațiile angajat – angajator din România”, *Conferința științifică națională: Dreptatea – abordare juridică, politică, socială și teologică*, Brașov, 30-31 octombrie 2012, Editura Universitară, București, 2012, pp. 81-91.

în cazul fiecărei persoane. Actul creației, se pare că nu s-a încheiat cu prima pereche de oameni. Dumnezeu este implicat în crearea fiecărei persoane. Daniel Darling subliniază că „și David în Psalmul 139 descrie modul ingenios în care Dumnezeu formează fiecare ființă umană în pântec”¹⁰.

Această perspectivă înobilează ființa umană și îi oferă un statut la care să se raporteze. Este adevărat că omul nu a păstrat această demnitate, nu a stat în relația cu Dumnezeu așa cum a fost creat. Rezultatul a fost separarea de Dumnezeu, deformarea Chipului Său din om și degenerarea lui care duce la o pierdere a demnității personale. Omul, liber și demn a ajuns rob și nedemn. Cu toate că astăzi, în majoritatea țărilor, nu mai există sclavie ca formă socială de exploatare, se experimentează azi o robie interioară, o robie față de păcate și de firea noastră despărțită de Dumnezeu. În sensul acesta imaginea de tipul robie-exod poate fi relevantă. Teodor-Ioan Colda observă că „metanarațiunea exodului reclamă o evaluare a relației dintre libertate și moralitate în vederea recuperării demnității umane.”¹¹ De asemenea, Olga Rosenkranzová spunea plastic: „multe persoane moderne pot experimenta în viața lor personală robia acută față de aceleași îndemnuri și dorințe vechi. Ființa umană este încă un sclav al instinctelor: a continua să trăiască, să dețină lucruri, să aibă putere și influență și nevoia sexuală, să numim doar câteva”¹².

Frumusețea Creștinismului, ilustrată în viața lui Onisim, este că un Chip mutilat de păcat, murdărit de patimile păcătoase degradante poate fi restaurat prin pocăință și credință în Domnul Isus. Teza lui Pavel este că atunci când omul reface legătura cu Dumnezeu se dezbracă de „*omul cel vechi cu faptele lui*” și se îmbracă „*cu omul cel nou, care se înnoiește spre cunoștință, după chipul Celui ce l-a făcut* (Coloseni 3:9-10). Acest lucru s-a întâmplat cu Onisim în urma întâlnirii cu apostolul Pavel, care l-a prezentat pe Domnul Isus. Dintr-un om nefolositor, din cauza caracterului său meschin, a devenit un om folositor, datorită caracterului său schimbat.

10 Daniel Darling | The Ethics & Religious Liberty Commission | August ,2018 ,21 5,, *Reasons Why Christians Should Care About Human Dignity*, <https://www.christianheadlines.com/blog/-5reasons-why-christians-should-care-about-human-dignity.html>, (accesat 08.06.2019).

11 Teodor-Ioan Colda, „Exodul mereu în actualitate ca simbol al recuperării demnității umane. Metanarațiunea Exodului în relație cu libertatea și moralitatea poporului lui Dumnezeu” în dr. Ioan-Gheorghe Rotaru și Ștefan Mateaș (editori), *Libertate și Moralitate: Repere ale demnității umane*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2015, p. 124.

12 Olga Rosenkranzová, *Despre demnitatea umană după Pico della Mirandola sau o chemare la o nouă umanitate*, 11 Ianuarie, 2018, <https://www.logon.media/ro/node/486> (accesat 06.06.2019).

Demnitate prin relații personale

Demnitatea nu are de-a face doar cu relația omului cu Dumnezeu, ci și cu relația dintre oameni.¹³ Aici intervine partea palpitanță în povestea lui Onisim. Dacă relația cu Dumnezeu este invizibilă și relativ ușor de relegat, relația cu semenii este un test greu de trecut. Testul era atât pentru Onisim, cât și pentru Filimon, stăpânul lui. Apostolul Pavel se dovedește a fi un geniu nu doar al redării demnității unui om, dar și în a media un nou tip de relații între oameni – relații cu demnitate.

Scrisoarea către Filimon dezvăluie ce este în inima lui Pavel pentru Onisim. Raportarea lui la Onisim devine un exemplu pentru Filimon și comunitatea de credincioși care se adunau împreună. Chiar înainte de a fi transformat Onisim, apostolul Pavel l-a tratat ca pe o persoană recuperabilă, o persoană care are valoare nu prin ceea ce a făcut sau nu a făcut, nici prin ceea ce era în acel moment, ci prin faptul că este creat de Dumnezeu. Lui Onisim Pavel i-a spus adevărul despre el, adevărul despre Dumnezeu și adevărul despre salvarea din păcat și transformarea radicală a vieții. Se vede că Dumnezeu l-a mântuit pe Onisim și i-a dat un nou început.

Este fascinant modul în care îl tratează Pavel pe Onisim. *Te rog pentru copilul meu pe care l-am născut în lanțurile mele: pentru Onisim* (Filimon 1:10). Îl numește copilul lui, bineînțeles în sens spiritual. Pavel a devenit un părinte spiritual pentru el. Asta ar fi normal și de așteptat de la apostolul Pavel, așa că Pavel face un pas neașteptat: îl numește pe Onisim „inima mea”. *Ți-l trimit înapoi, pe el, inima mea* (Filimon 1:12). Este singura persoană dintre toți colaboratorii pe care o numește așa. Este cel mai intim mod de a se identifica cu Onisim și de a exprima în mod plastic relația profundă pe care o au.

Cu acest exemplu mișcător, Filimon trebuie să se ridice dincolo de normele culturale și de rănile sufletești sau financiare și să ofere demnitate lui Onisim prin modul în care se raporta la el. Pavel a făcut cât mai ușor posibil acest lucru prin faptul că el însuși l-a tratat cu demnitate pe Filimon. Pavel nu l-a forțat, nu i-a poruncit, nu l-a manipulat ci l-a lăsat liber să decidă la ce nivel va dori să se poarte cu Onisim. *De aceea, măcar că am toată slobozenia în Hristos să-ți poruncesc ce trebuie să faci, vreau mai degrabă să-ți fac o rugămintă în numele dragostei, eu, așa cum sunt,*

13 Ioan-Gheorghe Rotaru, "Plea for Human Dignity", *Scientia Moralitas. Human Dignity - A Contemporary Perspectives*, The Scientia Moralitas Research Institute, Beltsville, MD, United States of America, Volume 1, Year 2016, pp. 29-43.

bătrânul Pavel; iar acum întemnițat pentru Hristos Isus (Filimon 1:8-9). Dar n-am vrut să fac nimic fără învoirea ta, pentru ca binele pe care mi-l faci să nu fie silit, ci de bunăvoie (Filimon 1:14).

Relațiile dătătoare de demnitate nu sunt superficiale, ci profunde, serioase și greu de întrerupt. Pavel folosește trei tipuri de relații în această epistolă. Primul este acela de „tovarăș” de lucru, de luptă sau de temniță (v. 1,2,23,24). Tovarășii sunt persoane legate împreună de un proiect sau de o stare. Ei au o relație funcțională. Al doilea termen este cel de „prieten” (v. 17) Acesta descrie o relație sentimentală, voluntară, și este superioară celei pur funcționale. Al treilea termen este cel mai profund pentru că descrie o relație familială, organică. „Frate” (v. 20) sau „copil” (v. 19) sunt realități care nu se pot schimba. La acest nivel operează apostolul Pavel în procesul reconcilierii: Filimon este fratele lui (v. 20), iar Onisim îi este copilul lui preaiubit.

Sunt câteva lucruri care calificau o relație personală dătătoare de demnitate. Filimon trebuia să îl primească pe Onisim, fără a-l denunța autorităților ca pe un rob fugar. Apoi era actul de a-i oferi un statut de egalitate: *dar nu ca pe un rob, ci mult mai presus decât pe un rob: ca pe un frate preaiubit, mai ales de mine, și cu atât mai mult de tine, fie în chip fresc, fie în Domnul!* (Filimon 1:16). Expresia „frate preaiubit” este pretențioasă, dar se pare că este cheia pentru repararea relațiilor. Doar egalitatea este cu adevărat dătătoare de demnitate.

Pavel este totuși sensibil la un alt aspect al demnității, care este adesea neglijat când se vorbește despre iertare. Este vorba și despre demnitatea celui păgubit. Și Filimon a fost înjosit, prejudiciat deci și demnitatea lui trebuie să i se reconstruiască. În acest sens, apostolul Pavel face un gest unic: cu toate că el dicta epistola și un scrib o scria, a ales să scrie, cu mâna lui două cuvinte, singurele două cuvinte scrise de mâna lui Pavel „voi plăti”! Cu alte cuvinte Pavel este preocupat nu numai de Onisim, dar și de Filimon. Și el a suferit și el a fost păgubit și el trebuie să aibă parte de o măsură reparatorie. Pavel se oferă să plătească el paguba, pentru că Onisim nu avea de unde.

Demnitate prin relații în comunitate

Dacă cineva are o relație bună cu Dumnezeu și o relație bună cu semenii, mai rămâne un element important care întregește imaginea demnității: relațiile din comunitate. Apostolul Pavel putea să trimită scrisoarea personal

lui Filimon, dar el a ales să o trimită comunității de credincioși. Pavel, în-temnițat al lui Isus Hristos, și fratele Timotei, către preaiubitul Filimon, tovarășul nostru de lucru, către sora Apfia și către Arhip, tovarășul nostru de luptă, și către biserica din casa ta (Filimon 1:1-2). Tratarea cu demnitate nu este doar o problemă personală, izolată, ci o problemă comunitară. Acest tip de relații trebuie să fie regula, nu excepția, iar comunitatea de credincioși este cadrul perfect unde se poate realiza acest deziderat.

Acest adevăr arată cum ar trebui să fie o comunitate care se consideră a fi formată din credincioși și urmași ai Domnului Isus¹⁴ și ai apostolului Pavel. Față de lumea secularizată¹⁵, egoistă și debusolată, comunitatea de credincioși este o lumină, o mărturie, un exemplu. *Îl rog ca această părtășie a ta la credință să se arate prin fapte, care să dea la iveală tot binele ce se face între noi în Hristos* (Filimon 1:6) a scris Pavel în introducerea scrisorii. Cu alte cuvinte, comunitatea creștină încurajează relații și creează cadrul pentru dezvoltarea relațiilor dătătoare de demnitate. Teodor-Ioan Colda, într-o discuție despre aspecte ce țin de teologia ecle-siastică și trinitară a lui M. Volf, concluzionează: „ceea ce trebuie să facă fiecare creștin este să-L imite pe Dumnezeu, dar pe Dumnezeuul Trini-tar: *imitatio Trinitatis*. Comuniunea cu Dumnezeuul Triunic prin Duhul Sfânt este explorarea conținutului acestei *imitatio Trinitatis* prin creativitate, generozitate, reconciliere și identitate.”¹⁶

În concluzie demnitatea umană nu poate fi definită fără a lua în calcul modul în care am fost creați. Omul are o demnitate înnăscută, prin Chipul lui Dumnezeu după care a fost creat. Această demnitate se poate regăsi, păstra și dezvolta numai în relația cu Dumnezeu. Fiind creați fi-ințe sociale, relațiile dintre noi sunt al doilea element esențial demnității. Modul în care ne tratăm unii pe alții, proprietatea fiecăruia, numele fiecă-ruia, recunosc sau știrbesc demnitatea umană. Modelul Pavel – Filimon – Onisim ne demonstrează că indiferent de mediul social, economic,

14 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Trăiește și tu după modelul lui Iisus Hristos !”, în *Argeșul ortodox*, Săptămânal teologic, bisericesc și de atitudine al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, anul XI, nr.562, 7 – 14 sept. 2012, p.5.

15 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Aspecte ale secularizării și ale omului secularizat”, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, LII, nr. 1, Cluj University Press, Cluj-Napoca, 2006, pp. 251-266.

16 Teodor-Ioan Colda, „O întrebare sintetică despre Treime și raționamentul implicării sociale a bisericii la Dumitru Stăniloae și Miroslav Volf” în Corneliu Constantineanu, Mihai Handaric, Iosif Riviș-Tipei, Mircea Demean-Dumulescu (coordonatori), *Poporul lui Dumnezeu și societatea*, Editura Universității „Aurel Vlaicu,” Arad, 2016, p. 249.

financiar..., dacă doi oameni au o relație personală cu Dumnezeu, se vor trata cu demnitate unul pe altul. Și dacă adăugăm și apartenența la o comunitate a credinței, a iubirii, a iertării, a reconcilierii, relațiile din comunitate sunt susținute de un sistem divin, care nu are egal pe pământ. Acolo, inima fiecăruia este, după cuvintele Apostolului Pavel, înviorată în Cristos.

Bibliografie

- ✦ BIBLIA, Traducerea Dumitru Cornilescu.
- ✦ Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Art.1 Demnitatea Umană <https://fra.europa.eu/ro/charterpedia/article/1-demnitatea-umana> (accesat 05.06.2019).
- ✦ Colda, Teodor-Ioan, „Ce argumentează mai bine în favoarea drepturilor omului: etica postmodernă sau etica creștină? Un răspuns bazat pe Epistola Apostolului Pavel către Romani 1.18-32” în dr. Ioan-Gheorghe Rotaru, dr. Nelu Burcea, lect. univ. dr. Samuel Bâlc (coordonatori), *Libertate și Credință între actualitate și necesitate*, Editura Universitară, București, 2012, pp. 99-115.
- ✦ Colda, Teodor-Ioan, „Exodul mereu în actualitate ca simbol al recuperării demnității umane. Metanarațiunea Exodului în relație cu libertatea și moralitatea poporului lui Dumnezeu” în dr. Ioan-Gheorghe Rotaru și Ștefan Mateaș (editori), *Libertate și Moralitate: Repere ale demnității umane*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2015.
- ✦ Colda, Teodor-Ioan, „O interogare sintetică despre Treime și raționamentul implicării sociale a bisericii la Dumitru Stăniloae și Miroslav Volf” în Corneliu Constantineanu, Mihai Handaric, Iosif Riviș-Tipei, Mircea Demean-Dumulescu (coordonatori), *Poporul lui Dumnezeu și societatea*, Editura Universității „Aurel Vlaicu,” Arad, 2016.
- ✦ Darling, Daniel, The Ethics & Religious Liberty Commission, August 21, 2018, „5 Reasons Why Christians Should Care About Human Dignity”, <https://www.christianheadlines.com/blog/5-reasons-why-christians-should-care-about-human-dignity.html>, (accesat 08.06.2019).
- ✦ <https://www.scribd.com/doc/81152229/Demnitatea-uman%C4%83-%C5%9Fi-na%C5%A3ional%C4%83#> (accesat 05.06.2019).
- ✦ <https://www.bible.com/bible/1849/PHM.INTRO1.TPT> (accesat 05.06.2019).
- ✦ Marga, Andrei, „Demnitatea Umană Ca Principiu” *cotidianul.ro*, 16 august 2013, [Htpps://www.cotidianul.ro/demnitatea-umana-ca-principiu](https://www.cotidianul.ro/demnitatea-umana-ca-principiu) (Accesat 06.06.2019).

- ✦ Măgdici, Adrian, „Misterul demnității noastre”, *Cultura Vieții*, 27 ianuarie 2013, <http://www.culturavietii.ro/2013/01/27/misterul-demnitatii-noastre/> (accesat 06.06.2019).
- ✦ Rohr, Richard, *Human Dignity is Inherent & Universal*. <http://wmpaulyoung.com/inherent-dignity> (accesat 08.05.2019).
- ✦ Rosenkranzová, Olga, *Despre demnitatea umană după Pico della Mirandola sau o chemare la o nouă umanitate*, 11. Ianuarie, 2018, <https://www.logon.media/ro/node/486>, (accesat 06.06.2019).
- ✦ Rotaru, Ioan-Gheorghe, 'Plea for Human Dignity', in *Scientia Moralitas. Human Dignity - A Contemporary Perspectives*, The Scientia Moralitas Research Institute, Beltsville, MD, United States of America, 2016, Volume 1, pp. 29-43.
- ✦ Rotaru, Ioan-Gheorghe, “Trăiește și tu după modelul lui Iisus Hristos !”, în *Argeșul ortodox*, Săptămânal teologic, bisericesc și de atitudine al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, anul XI, nr.562, 7 – 14 sept. 2012, p.5.
- ✦ Rotaru, Ioan-Gheorghe, “Aspecte ale secularizării și ale omului secularizat”, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, LII, nr. 1, Cluj University Press, Cluj-Napoca, 2006, pp. 251-266.
- ✦ Rusu, Ieremia, „Echitatea în relațiile angajat – angajator din România”, *Conferința științifică națională: Dreptatea – abordare juridică, politică, socială și teologică*, Brașov, 30-31 octombrie 2012, Editura Universitară, București, 2012, pp. 81-91.
- ✦ <https://www.ligonier.org/learn/qas/what-biblical-basis-human-dignity>.